

MAGYAR BOTANIKAI LAPOK.

(UNGARISCHE BOTANISCHE BLÄTTER.)

Kiadja: — Herausgeber:
Dr. DEGEN ÁRPÁD.

Szerkeszti: — Redacteur:
ALFÖLDI FLATT KÁROLY.

Főmunkatárs: — Hauptmitarbeiter:
THAISZ LAJOS.

II. évfolyam.
II. Jahrgang.

Budapesten, 1903. márczius hó.
Budapest, März 1903.

N°. 3. SZ.

A 3. szám tartalma. — Inhalt der 3. Nummer. — *Eredeti közlemények.*
— *Originalaufsätze.* — Hackel E. Über *Bromus japonicus* Thunbg. — A *Bromus japonicus* Thunbg.-ról. p. 57. old. — Waisböcker A., Új adatok Vasvármegye flórájához. p. 63. old. — Nene Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitats in West-Ungarn. p. 71. old. — Bloński F., *Acerum formae novae Ucrainicae*. p. 79. old. — A. Flatt K., A herbariumok történetéhez. (Folytatás.) — Zur Geschichte der Herbare. (Fortsetzung.) p. 86. old. — Matonschek F., *Addimenta ad Floram bryologicam Hungariae*. p. 94. old. — *Apró közlemények.* — *Kleine Mitteilungen.* — Degen A., A *Schoenus ferrugineus* L. egy új termőhelye Magyarországon. — Ein neuer Standort von *Schoenus ferrugineus* L. in Ungarn. p. 96. old. — K. Györffy J., Négy ritkább növény új termőhelye Erdélyben. — Vier neue Standorte seltenerer Pflanzen in Siebenbürgen. p. 97. old. — *Hazai botanikai dolgozatok ismertetése.* — *Referate über ungarische botanische Arbeiten.* — György J., Schilberszky K. & Stöcker A., *Gyógyszerész-gyakornoki tankönyv.* — *Lehrbuch für Apotheker-Praktikanten*, p. 98. old. — Schilberszky K., *Gyógyszerészeti növénytan.* — *Pharmaceutische Botanik*, p. 98. old. — Schilberszky K., *Gyógyszerismeret.* — *Pharmacognosie*, p. 99. old. — A kir. m. Term. tud. Társ. növénytani szakosztályának 1903. évi február hó 11-én tartott ülése. — Sitzung der botanischen Section der kön. ung. naturwissenschaftlichen Gesellschaft am 11. Februar 1903, p. 99. old.

Über *Bromus japonicus* Thunb.

Von E. Hackel (St.-Pölten).

A *Bromus japonicus* Thunb.-ról.

Irta: Hackel Ede (St.-Pölten).

Das Verdienst, auf die Identität des *Bromus patulus* M. & K. mit *B. japonicus* THUNB. aufmerksam gemacht zu haben, gebührt STAFF (in HOOKER'S Fl. of Brit. India VII [1897] p. 361). In meiner Enumeratio Gram. Japon. (1899) schloss ich mich

Azon tény kiderítésének érdeme, hogy a *Bromus patulus* M. K. azonos a *B. japonicussal*, STAFFOT illeti meg (HOOKER Kelet-india Flórájában VII. [1897] 361. old.). Én a «Japáni füvek felsorolása» (1899) cz. művemben még némi fentartással («vix

dieser Identificierung noch mit einer kleinen Einschränkung («vix distinctus») an, kann aber heute nach nochmaliger genauer Untersuchung ihr auch ohne Vorbehalt zustimmen: ja ich kann hinzufügen, dass diese Art ebenso in Japan, wie in Mitteleuropa zwei in Bezug auf die Gramen verschiedene Formen aufweist, die man ganz wohl als Varietäten bezeichnen kann:

z) *typicus*. Granne kurz oberhalb der Insertion um etwa einen halben Umfang gedreht und zugleich bogenförmig nach auswärts gekrümmt, so dass sie mit der Spelze (im trockenen Zustande) einen Winkel von 45—70° bildet. Diese Drehung und Auswärtskrümmung zeigt sich an getrockneten Exemplaren schon gleich nach der Blüte und ist zur Fruchtzeit am stärksten: an den untersten Deckspelzen jedes Ährchens ist sie am wenigsten deutlich, an den obersten am deutlichsten:

3) *porrectus*. Granne weder um sich selbst gedreht, noch gekrümmt, sondern in der Richtung der Spelze vorgestreckt. Zur Blütezeit ist diese Richtung der Axe des Ährchens parallel, nach der Blüte aber, besonders zur Fruchtzeit, sind die Spelzen, besonders die obersten, von der Richtung der Axe etwas abgespreizt, und mit ihnen die Grannen, die dabei aber meist durchaus gerade bleiben. Zuweilen finden sich allerdings einige Grannen mit schwacher Drehung und Biegung beigemischt, so dass Übergangsformen entstehen, doch sind diese selten.

distinctus») járultam ezen öszszevonáshoz, ma azonban, ismételt beható vizsgálat után feltétlenül hozzájárulhatok: sőt hozzátehetem még, hogy ezen faj úgy Japánban, mint Középeurópában két, a szálka alakjában különböző alakban lép fel, melyeket egészen jól mint varietasokat különböztethetünk meg:

z) *typicus*: szálkája esekélyllyel az eredési helye fölött körülbelül $\frac{1}{2}$ kerületnyire pödört s egyúttal ívalakúan kifelé görbített, úgy hogy a virágpelyva irányához viszonyítva (száraz állapotban) egy 45—70°-nyi szöveget képez. Száritott példákon ezen pödörtség s görbültség már mindjárt a virágzás után gyűjtött példákon észrevehető, s leginkább a termés érésének idejében van kifejlödve, a füzerkék legalsó virágpelyvain legkevésbbé, a legfelsőbbjein leginkább vehető észre:

3) *porrectus*: szálkája sem nem pödört, sem nem görbült, hanem a pelyva irányában nyúlik előre. Virágzaskor a füzerketengely irányával párhuzamosan áll, virágzás után, különösen a termés érésének idejében a pelyvák, különösen a legfelsőbbek, a tengely irányában eltérnek, kifelé terpeszkednek, velük együtt természetesen a szálkák is, a mellett azonban megtartják egyenességüket. Itt-ott, igaz, talál az ember a többi között olyan szálkát is, mely gyengén pödrott s hajlott, úgy hogy átmeneti alakokról szólhatunk, ezek azonban ritkák.

Die typische Form, wie sie THUNBERG beschreibt und abbildet, ist in Japan und in den Himalaya-Ländern häufig, verbreitet sich dann über Afghanistan, Nord-Persien und Armenien, Transkaukasien, Kleinasien einerseits nach Südrussland (von wo ich nur den Typus sah), andererseits nach Griechenland, Dalmatien, Croatien, Fiume, Istrien (bei Pola zusammen mit β), Italien. In Deutschland kommt diese Form mehr sporadisch (wahrscheinlich eingeschleppt) vor, z. B. in der Pfalz bei Wackenheim, bei Bassum in Hannover, bei Hindenburg in der Mark Brandenburg, bei Eisleben. Typisch sah ich sie auch noch aus dem schweizer Aargau; in Ungarn (Vészto leg. BORBÁS) scheint sie selten zu sein, ebenso in Mähren (Nikolsburg l. FREYN).

Die var. β *porrectus* kommt auch in Japan (Kominato, leg. FAURIE Nr. 1326), und Indien (Baltistan, leg. HUNTER-WESTON), ferner in Turkestan (Kuldscha leg. REGEL) und Armenien (SINTENIS 7375) vor, und ist in Mitteleuropa entschieden häufiger als der Typus; so gehören hierher alle in meinem Herbar befindlichen Exemplare aus Niederösterreich, Böhmen, Tirol, viele aus Deutschland (z. B. Deidesheim in der Pfalz, SCHULTZ hb. norm. cent. 2, Nr. 179), alle aus Frankreich (Clermont etc.). Auch in Ungarn scheint diese Form verbreitet zu sein; ich erhielt sie neuerdings durch Dr. v. DEGEN aus dem Comitatus Pest

A typikus alak, a mint azt THUNBERG leírja s lerajzolja, Japánban és a Himalaya-országokban gyakori, onnan Afganisztánon, északi Perzsián, Örményországon, Transkaukasián s Kisázszián át egyrészt Dél-oroszsorszáig (a honnan esakis a tipikus alakot láttam), másrészt pedig Görögországon, Dalmácián, Horvátországon, Fiume vidékén át Isztriáig (Pola mellett a β alakkal együtt fordul elő) s Olaszorszáig terjed. Németországban ezen alak csak szórványosan (valószínűleg behurcolva) fordul elő, így p. o. a Pfalz-ban Wackenheim mellett, Bassum mellett Hannoveriában, Hindenburg mellett Brandenburgiában, Eisleben mellett; tipikus alakját láttam még a svájezi Aargau-ból; Magyarországon (Vészto mellett szedte BORBÁS) úgy látszik ritka, épp úgy Morvaországban (Nikolsburg mellett szedte FREYN).

A β *porrectus* változat is előfordul Japánban (Kominato, szedte FAURIE 1326. sz. a.) és Indiában (Baltistan, szedte HUNTER-WESTON), továbbá Turkesztánban (Kuldscha, szedte REGEL) s Örményországban (SINTENIS 7375. sz.); Középeurópában meghatározottan gyakoribb a típusnál, így ehhez tartoznak gyűjteményeknek összes Alsóausztriából, Csehországból, Tirolból, számos Németországból (p. o. a pfalzi Deidesheim mellett gyűjtött s a SCHULTZ-féle herb. norm. 2. cent. 179. sz. a. kiadott), az összes Franciaországból (Clermont stb.) származó példái. Úgy látszik, hogy ez az alak van elterjedve Magyarországon is

(St.-Andrae), Com. Heves (Berg Sárhegy bei Gyöngyös) u. Com. Torda (bei Torda).

Es entsteht nun die Frage, ob diese zweifellos deutlich, wenn auch nicht constant unterschiedene Form nicht schon vorher einen Namen, sei es als Art oder als Varietät erhalten hat? Vergleichen wir die Beschreibung des *Bromus patulus* bei MERT. & KOCH (Deutschl. Fl. V. 685), so werden die Grannen in der Diagnose als «weitabstehend», in der Beschreibung als «anfänglich gerade, dann aber nach aussen gebogen und von der Axe des Blüthens weit abstehend» bezeichnet. In der Synopsis (II. 948) nennt KOCH die Grannen «aristis maturitate divaricato-reflexis». Trotzdem hat KOCH manchmal zwei Dinge nicht immer auseinandergehalten: Grannen, welche durch eine Biegung an ihrem Grunde von der Axe der Spelze divergiren, und solche, welche zwar in der Richtung der Spelzen liegen, aber mit diesen von der Axe des Ährchens divergiren. Ich besitze ein Exemplar der letzteren Form (β *porrectus*), bei Bozen von HAUSMANN gesammelt, auf dessen Etiquette HAUSMANN bemerkt, dass es ihm von KOCH selbst als sein *B. patulus* bestätigt wurde. Immerhin bezieht sich KOCH's Beschreibung deutlich genug auf α) *genuinus*. Hingegen dürfte zu meiner Var. *porrectus* das Synonym *B. patulus* β) *polymorphus* GRISEB. in LEDEB. Fl. Ross. IV. 364 «arista erectiuscula» gehören, wozu *B. polymorphus* HUDS. ex C. A. MEY.

újabban DEGEN dr. úrtól Pest-megyéből (Szent-Endre), Heves-megyéből (gyöngyösi Sárhegy) s Tordáról kaptam.

Felmerül már most az a kérdés, vajjon nincs-e ezen kétségtelenül világosan, bár nem állandóan megkülönböztethető alaknak valami régibb, akár faji, akár változati neve? Ha a *Bromus patulus* leírását elolvassuk MERTENS és KOCH Deutschlands Flora V. köt. 685. oldalán, azt látjuk, hogy az a szálkákat a diagnózisban messze elállóknak, a leírásban «eleinte egyeneseknek, azután pedig *kifele hajlítottnak* s a virág tengelyétől elállóknak» mondja. KOCH Synopsisában (II. 948. old.) a szálkákat «aristis maturitate divaricato-reflexis»-eknek írja. S ennek daczára KOCH nem mindig különböztetett meg két dolgot, u. m. azokat a szálkákat, melyek egy, az eredési helyük felett levő görbülés miatt divergálnak a pelyva tengelyétől s azokat, melyek ugyan a pelyva irányát megtartják, azonban *evvel együtt* hajlanak el a füzérke tengelyétől. A *B. porrectus* alaknak bírom egy példáját, melyet HAUSMANN szedett Bozen mellett, s a melynek czéduláján HAUSMANN megjegyzi, hogy maga KOCH felismerte benne a *Bromus patulus*-át. Ennek daczára KOCH leírása elég világosan az α) *genuinus*-ra vonatkozik. Ellenben valószínűleg synonymja a var. *porrectus*omnak a *B. patulus* β) *polymorphus* GRISEB. LEDEBOUR Flora rossica-jának IV. köt. 364. oldalán: «arista erectiuscula» szavak szerint, melyhez a *Bromus polymorphus* HUDSON ex C.

Ind. cauc. p. 25 citirt wird. Allein HUDSON'S *B. polymorphus* ist eine aus *B. mollis* und *B. commutatus* zusammengesetzte Sammelspecies, deren Name auf unsere Pflanze keineswegs angewendet werden darf. Ferner bezieht sich auf diese höchst wahrscheinlich das Synonym *B. patulus* v. *transsylvanicus* AUERSWALD in Botan. Ztg. 1856 p. 207 «durch gerade Granne, kürzere Vorspelze, welche den Insertions-Punkt der Granne nicht überragt, verschieden».

Da ich jedoch auf dem Standpunkte stehe (vergl. Monogr. Festuc. europ. p. 49), dass innerhalb derselben Gattung auch Varietäts-Namen nicht zweimal gebraucht werden sollen, namentlich nicht dann, wenn der Name schon einmal als Species-Name in Gebrauch war, so kann ich den Varietäts-Namen *transsylvanicus* wegen *B. transsylvanicus* STEUD. Synops. I. 320 (1855) für unseren *Bromus* nicht zulassen, und sehe mich genötigt, den neuen Namen var. *porrectus* einzuführen. Herr v. DEGEN glaubte in den bei St. Andrae gesammelten Exemplaren den *Bromus hyalinus* SCHUR (Sert. Nr. 3213) *B. arvensis* d. *hyalinus* SCHUR Enum. 803 erblicken zu sollen, über den ich mir ohne SCHUR'S Original-Exemplare gesehen zu haben, kein sicheres Urtheil bilden kann.

Alle von SCHUR angeführten Merkmale sind nämlich für die Entscheidung, ob es sich hier um eine Form des *arvensis* oder des *patulus* handelt, gänzlich belanglos, und das Merkmal, auf

A. MEYER Ind. cauc. 25. old. idézi. HUDSON *Bromus polymorphus* azonban egy a *B. mollis* s a *B. commutatus* felölelő gyűjtő-név, mely tehát a mi növényünkre éppenséggel nem alkalmazható. Továbbá igen valószínű, hogy a *Bromus patulus* var. *transsylvanicus* AUERSWALD Botan. Zeit. 1856. évf. 207. old. is a mi növényünkre vonatkozik, a leírás szerint «egyenes szálkája, rövidebb előpelyvéja, mely a szálka eredési helyét nem haladja meg» különbözteti a főalaktól.

Mivel azonban azt a nézetet osztom (l. az európai Festuca monographiám 49. old.), hogy egy s ugyanazon nemben a variétésok nevei se alkalmaztassanak kétszer, különösen pedig ne alkalmaztassanak ismételve akkor, ha az a név már egyszer mint faji név volt használatban, a *transsylvanicus* variétés NEVEZET a *Bromus transsylvanicus* STEUD. Synops. I. 320 (1855) miatt nem alkalmazhatom s így kénytelen vagyok a var. *porrectus* név használatát javasolni. DEGEN dr. úr a szentendrei füben a *Bromus hyalinus* SCHUR (Sertum 3213. sz., *Bromus arvensis* d. *hyalinus* SCHUR Enum. 803. old.) vélte felismerni, melyről határozott véleményt, mielőtt SCHUR eredeti példáit láttam volna, nem mondhatok.

Mindazok a bélyegek ugyanis, melyeket SCHUR felemlit, nem döntik el azt, vajjon a *B. arvensis* vagy a *B. patulus* valamely alakját értette-e, azt a bélyeget pedig, melyre SCHUR

welches SCHUR besonderes Gewicht zu legen scheint, nämlich, dass die Deckspelzen nur im rückwärtigen Teile krautig, vorn aber sehr breit häutig seien, finde ich an den erwähnten Exemplaren nicht ausgeprägt. ASCHERSON & GRAEBNER (Synops. II. 609) fassen den *B. hyalinus* SCHUR als Rasse des *B. arvensis* auf, was auch mir als das Wahrscheinlichste erscheint. Dann aber kann dieser Name für eine Varietät des *B. japonicus* nicht in Betracht kommen. Denn diese Art ist zwar bisweilen einerseits von *B. commutatus*, andererseits von *B. squarrosus* nur unsicher zu trennen, hingegen allzeit leicht von *B. arvensis* durch die kurzen Antheren und die kurze Vorspelze zu unterscheiden.

Schliesslich sei noch einer dritten Varietät des *B. japonicus* gedacht, die bisher aus Ungarn nicht bekannt zu sein scheint, nämlich der Var. *velutinus* ASCHERS. & GRB. SYN. II. 619, *B. patulus* ♀ *velutinus* KOCH SYN. II. 948, *B. velutinus* NOCC. & BALB. Fl. tic. I. 54 (1816), der durch seine weichhaarigen Deckspelzen ausgezeichnet ist. Auch hier muss jedoch meiner oben ausgesprochenen Auffassung gemäss ein anderer Name gebraucht werden, da *B. velutinus* SCHRAD. Fl. Germ. I. 349 (1806) eine ganz andere Pflanze bezeichnet, die man jetzt gewöhnlich als var. *velutinus* KOCH zu *B. secalinus* stellt. Der nächstältere Name ist *Serrafaleus Chiapporianus* DE NOT. in PARL. Fl. It. I. 394 (1848), den ich daher als Varietätsnamen für

úgylátszik különös súlyt helyezett, t. i. hogy a virágpelyvák csak hátsó részükön fűneműek, elől azonban igen szélesen hárttyások, az említett példákön nem látom határozottan kifejezve. ASCHERSON és GRAEBNER (Synopsis II. 609. old.) a *B. hyalinus* SCHUR-t a *Bromus arvensis* alfajának tartják, a mit én is legvalószínűbbnek tartok. Ekkor azonban ezt a nevet nem alkalmazhatjuk a *B. japonicus* egy változatára. Ez a faj néha csak nehezen különböztethető meg egyrészt a *B. commutatus*-tól, másrészt pedig a *B. squarrosus*-tól, a *B. arvensis*-től azonban rövid portokjai s rövid előpelyvái miatt mindig biztosan meg lehet különböztetni.

Végül meg akarok emlékezni a *Bromus japonicus*-nak még egy harmadik változatáról, mely úgylátszik, hogy Magyarország területéről még nem ismeretes, t. i. a var. *velutinus* ASCHERS. és GRAEBN. SYN. II. 619., *B. patulus* ♀ *velutinus* KOCH SYN. II. 948., *B. velutinus* NOCCA et BALB. Flor. ticin. I. 54. (1816)-ról, melyet lágyan szőrös virágpelyvái jellemeznek. De itt is a fent kifejtett nézetem szerint egy más nevet kell alkalmaznunk, mert a *Bromus velutinus* SCHRAD. Fl. Germ. I. 349. (1806) egy egészen más növényre vonatkozik, t. i. arra, a melyet jelenleg rendszerint mint *B. secalinus* var. *velutinus* KOCH-ot jelölnek. A következő legrégibb név a *Serrafaleus Chiapporianus* DE NOT. in Parlat. Flora ital. 394 (1848), melyet

diese Form des *B. japonicus* gebrauchen werde. Sie wurde von Dr. v. DEGEN bei Porto Rê im croatischen Littorale gesammelt; ihre Grannen sind wie beim Typus auswärts gebogen. Weniger typisch sind die Exemplare, welche ich von BORBÁS auf dem Mathias-Berge bei Ofen auf bebautem Lande gesammelt, besitze. Hier sind die Spelzen angedrückt-kurzhaarig, so dass die Ährchen graugrün erscheinen. Die Grannen sind nur schwach auswärts gebogen, am Grunde nur undeutlich gedreht, die untersten gerade. Diese Form kann als ein Übergang zur var. *porrectus* aufgefasst werden.

tehát ezentúl a *Bromus japonicus* ezen alakjának megjelölésére használni fogok. Ezt az alakot DEGEN dr. úr a horvát tengerparton Porto Rê mellett szedte, szálkái, éppen úgy mint a tölaknál, kifelé hajlítottak. Kevésbé tipikusak azok a példák, melyeket BORBÁStól a budai Mátyás-hegyről kaptam. Ezeknél avirágpelyvák odafekvőenrövidszőrűek, úgy hogy a füzérek szíriekes zöldeknek tünnek fel; szálkái csak gyengén hajlanak kifelé, alsó részükben csavardás nem látszik határozottan, az alsók meg éppen egyenesek. Ezt az alakot a *porrectus*-változat felé húzó átmeneti alaknak kell tartanunk.

Új adatok Vas vármegye flórájához.

Írta : Dr. Waisbecker Antal (Kőszegen).

Az utóbbi 2 évben Vas vármegye csakis éjszak-nyugoti hegyvidékébe, mely A.-Ausztia és Steierország határához közel esik, tettem kirándulásokat; kutatásaim eredményeit, úgy más floristák velem közölt néhány adatát itten felsorolom.

Polypodium vulgare L. var. bifidum Moore. Egy példányát a felső-podgoriai erdőn találtam.

Asplenium Trichomanes L. Kőszegen régi falakon villásan ketté osztott, Rohonczon pedig a Budiriegli hegy sziklái kétszer villásan elágazott lombja is nő.

Asplenium Luersseni m. nova hybr. (*A. septentrionale* × *germanicum*.) Tökéje kevés tavalyi lombnyél maradéka mellett, néhány fejlődő lomb kunkorékján kívül, 18 szál idei lombot fejlesztett, melyek természetükre nézve majdnem egyformák, 8–9 cm. magasak, mereven felállók; kissé vastag nyelük 5–6 cm. hosszú, alul barna; 3 cm. hosszú lemezük széles tojás-alakú, kétszer szárnyasan hasogatott, kevés és lazán álló bőrvastagságú sallangokkal. Két alsó 12–18 mm. hosszú sallangja 2–3 másodrendű sallangra osztott, ezekkel és a felső osztatlan 2–3 sallanggal együtt a lomb-lemez 6–9 ékalakú 5–9 mm. hosszú keskeny, csak 2–3 mm. széles, előfelé kissé szélesedő, tompa, röviden fogas, néha lebenyes végű sallangra osztott, melyeknek hátsó felülete hosszabban bordás. Sorus csak kevés látható és ez is mindannyi többé-kevésbé elsat-

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1903

Band/Volume: [2](#)

Autor(en)/Author(s): Hackel Eduard [Ede]

Artikel/Article: [Über Bromus japonicus Thunb. A Bromus japonicus Thunb.-ról. 57-63](#)